

ACTIVITEITEN IN DE KOMENDE TIJD

t/m 29 februari 2020	Expositie Onder Nul	met speurtocht voor de jeugd
22.02.2020	Ophalen kunstwerken Pinter Rapido	gastvrije afsluiting van het project
vanaf 4 maart 2020	Expositie Duizend Speldenprikken	Textielkunstgroep StiQS

EFFE BOMEN

Dick de Jong

Een nieuw decennium, dat al direct niet goed begint... Want u krijgt deze januari-editie van Beknopt pas in februari. Dat geeft een beetje de drukte aan, die momenteel mijn leven wat bepaalt. Niet in negatieve zin, overigens, want stel je voor dat je je zou moeten gaan afvragen wat je nu weer eens zou moeten gaan doen. Nog steeds vind ik het heerlijk om te mogen ervaren dat ik moeilijk kan kiezen tussen wat ik als eerste zal aanpakken. Tot zover dit gezwam... We staan aan de vooravond van een boeiend jaar. Mooie en sterke exposities in het verschiet, een activiteitenprogramma dat al flink gevuld is en er zijn ook zaken waar we in participeren: Een breed opgezet herdenken en vieren van 75 jaar Vrijheid Hardinxveld-Giessendam. Daarmee kom ik direct bij onderstaand bijzondere schilderij. We kwamen het tegen bij de voorbereiding van de expositie 75 jaar Vrijheid. Zie voor meer informatie het onderschrift.

Fantasieschilderij van Bram de Jong (Hardinxveld-Giessendam): De 1^e Nederlandse Tank, olieverf op linnen, 80 x 120 info@agdj.nl. Bram is autodidactisch kunstschilder en was hoofd voorlichting van het Ministerie van Defensie. Hij maakte het schilderij in 2012 naar aanleiding van het nieuws dat het Nederlandse leger haar tanks wilde wegdoen. Het tafereel speelt in 1935 en geeft een pauze weer van een gepantserde eerste tank (Renault Ft17). Feitelijk is het fake nieuws, want dit is helemaal niet gebeurd... Rechts achter is nog De Koperen Knop te zien.

ONDER NUL

Op de expositie Onder Nul is veel te zien. Dat is ook de reactie van bijna alle bezoekers. En wat opvalt is, dat die bezoekers ten opzichte van andere exposities lang in het museum blijven. Eerst naar de expositie, die al veel tijd vergt. Dan voor een kopje koffie of een glas thee naar het museumcafé. Naar De Etage voor de film van de laatste Molentocht en ter afsluiting glühwein of punch in het museumcafé. Een heerlijk middagje schaatsen, zonder ijs deze keer, maar wel in een nostalgische sfeer.

Bovenstaande tekening past uitstekend bij de expositie. Gemaakt door Charlotte Dematons, een beeldend kunstenaar die tal van kinderboeken heeft geïllustreerd. Hoe langer je kijkt naar deze tekening uit het Prentenboek Nederland, hoe meer je ziet.

Naar schatting heeft Charlotte gewerkt aan 150 titels. Ze heeft meerdere prijzen gewonnen, waaronder een Gouden Penseel (2008).

De tekeningen van Dematons kenmerken zich door de details, die vaak een verhaaltje op zichzelf vertellen. Een ander belangrijk kenmerk van haar illustraties is de sprookjesachtige sfeer, die zij schept door haar realistische observaties te combineren met prachtig kleurgebruik en kleine grapjes.

DE EXPOSITIES VAN 2020

De eerste expositie van 2020 is een 'uitloper' van het jaar ervoor. In 2020 staat er weer een aantal mooie en bijzondere exposities op het programma. Onderstaand treft u een wat uitgebreide beschrijving aan van wat er zoal komen gaat.

DUIZEND SPELDENPRIKKEN

Een nieuwsgierig makende titel voor een expositie over textiel in een bijzondere kunstvorm. Een groep van acht textielkunstenaars, woonachtig in alle streken van Nederland, heeft zich verenigd in de groep StiQS. Zij komen voort uit de traditionele hoek van quilters, hebben zich verder geschoold en zijn ook zeer actief met andere textiele kunstvormen.

De groep heeft de grondvorm van de quilt achter zich gelaten en voegt vaak andere materialen en elementen aan het werk toe, onder meer papier, kunststof en metaal. Het resultaat hiervan zijn opvallende experimentele kunstwerken in veelal vrije vormen.

Vaak laten de leden van de groep zich coachen, wat er toe leidt dat er nog meer uit hun creatieve geest ontspruit. De leden van de groep werken regelmatig mee aan tentoonstellingen. Eenmaal per jaar hebben zij een gezamenlijke expositie. In 2020 is dit in Museum De Koperen Knop. Van 5 maart tot en met 18 april 2020 kunt u komen kijken om het zeer bijzondere textielwerk te bewonderen.

75 JAAR VRIJHEID

5 mei 2020 is de dag dat Nederland herdenkt en viert dat we 75 jaar in vrijheid leven. De Koperen Knop schenkt daar uitgebreid aandacht aan in een breed opgezette expositie.

Centraal daarin staan de Merwedegijzelaars, een groep van honderden jonge mannen die in 1944 uit Giessendam, Hardinxveld, Sliedrecht en Werkendam bij een razzia zijn opgepakt, afgevoerd naar Amersfoort en in een veel gevallen doorgevoerd naar Duitsland waar een deel van hen het leven liet.

Ook andere onderwerpen komen in beeld, zoals de honger en de hiervoor georganiseerde voedseltochten naar het al bevrijde Brabant. De verschillende bombardementen krijgen aandacht, evenals de Joden- en andere vervolging, propaganda, het goed of fout zijn en natuurlijk de bevrijding.

Het wordt een zogenaamde expositie-plus, want behalve in de expositieruimte worden er ook in andere delen van het museum aandachtspunten ingericht. Op de expositie wordt ook de nadruk gelegd op de wereld anno 2020, waarin alle thema's van de expositie nog volop te merkbaar zijn. Te zien van 25 april tot en met 20 juni 2020.

SPANNENDE TROEP

HET IS KUNST OM VAN AFVAL IETS TE MAKEN

Duurzaamheid speelt in de hedendaagse samenleving een steeds grotere rol. De Koperen Knop sluit daarbij aan met de zomerexpositie, die is gericht op een breed publiek, van jong tot oud. Voorheen was iets weggooien zonde. Nu is weggooien not done. Iets dat je niet meer doet. Alles is opnieuw te gebrui-

ken, soms na recycling. Maar dat vergt wel nadenken. Dat toont het museum van 4 juli tot en met 19 september 2020. U ziet er wat er zoal kan met spullen die we niet meer nodig hebben. En dat is veel. Met wat creativiteit kunnen we van alles maken uit materiaal dat we niet meer nodig hebben. Voor de kinderen is er een jungle, helemaal gemaakt van weggoomateriaal. Ook is er van overvloedig materiaal gemaakte kunst en krijgt de bezoeker handigheidjes en tips om zelf aan de slag te gaan. De bezoekers wordt getoond dat er veel manieren zijn om van niets iets te maken. Voor de kids is er in de zomermaanden juli en augustus een speciale detectiveroute, die eindigt in een knutselbak, waar ze heel eenvoudig uit afval zelf iets kunnen maken.

HET KINDERBOEK TOEN EN NU

Een expositie voor de kids en tegelijkertijd ook voor hun ouders en grootouders, die aansluit bij het thema van de Kinderboekenweek 2020: En Toen?. Een thema waarin geschiedenis centraal staat. Wij leven in een tijd van tegenstellingen: kinderen gaan steeds minder lezen, terwijl er wel meer kinderboeken verschijnen. Op de expositie zijn oude en nieuwe kinderboeken en aanverwante zaken te zien van verzamelaars, veel kinderboekenillustraties, kinderboekenweekgeschenken en meer. Het moet vooral ook een expositie vol actie worden, compleet met voorleesmiddagen en speurtochten rondom spannende verhalen. Bezoekers en museum brengen op die manier samen de geschiedenis tot leven, zodat de wereld van vroeger tastbaar wordt. Zonder tijdmachine en zonder tablet. Ook door boeken te lezen kun je de wereld van toen verkennen.

MIJN METER ROOD

Rood is een kleur die snel de aandacht trekt. Rood wordt zowel gezien als een teken van gevaar als van liefde. Museum De Koperen Knop gaat in deze expositie aantonen dat rood nog veel meer gevoelens kan opwekken. Vooral ook herinneringen. Het museum gaat voor de inrichting een aantal personen uitnodigen, die elk een eigen compartiment toegewezen krijgen dat ze mogen inrichten. Als gast-conservatoren gaan ze onder leiding van de museummedewerkers met het thema rood een toegevoegde waarde aan het dagelijks leven creëren. Rood is feitelijk het licht dat voor het zicht van de mens vanuit het verste spectrum komt en daardoor nog net waarneembaar is. Misschien heeft rood daardoor wel iets mystieks. Door rood centraal te stellen in een expositie (28.11.2020 t/m 23.01.2021) in een van de meest sfeervolle perioden van het jaar, wordt het nog meer in 'the picture' gebracht. Dit doen met een grote groep mensen die niet gewend zijn om een expositie samen te stellen is gedurfd en daardoor heel spannend.

INLEIDING

Lieveheersbeestjes vormen met hun opvallende rode kleur en zwarte stippen een vrolijke aankondiging van de zomer. Nu is het nog wel lang geen zomer, maar door de klimaatproblematiek is de natuur wel meer dan een maand voor op 'normale' jaren. Daarom durven we het aan dit artikel in dit januarinummer op te nemen.

'Pimpampoentje, vlieg over 't groentje, vlieg overal, waar ons lief heertje 't vinden zal', zongen kinderen omstreeks 1900 in Zeeland als er een lieveheersbeestje op hun vinger was geland. Vlaamse kinderen maakten ervan: 'Pimpampole, vlieg over (h)ole, vlieg over al, en zeg waar dat mijn zieltje wonen zal.' De naam pimpampoentje, ook gespeld als piempanpoentje of pim-paljoentje, is vermoedelijk een variant van papeljoentje, een naam die voor allerlei vliegende insecten wordt gebruikt en ontleend is aan het Franse papillon (vlinder). Diverse namen voor het lieveheersbeestje verwijzen naar de maagd Maria, zoals lievevrouwebeestje, mariabeestje en maria-tor in Nederlandse dialecten. In Bunschoten-Spakenburg noemen ze het een kukeles aantje.

DEUGNIET

Het lieveheersbeestje heeft in de dialecten een groot aantal namen. Bijvoorbeeld kapoentje - een woord dat we vooral kennen uit het sinterklaasliedje 'Sinterklaas kapoentje, gooi wat in mijn schoentje'. Het gaat hier om een en hetzelfde woord. Kapoen betekent 'gecastreerde haan' en 'deugriet'. Het woord is ontleend aan het Noord-Franse capon, dat ook beide betekenissen kent. Het genoemde Sinterklaasliedje, dat sinds 1893 bekend is, is geïnspireerd op volksprenten over een zekere Klaas Kapoen, die allerlei ondeugende streken uithaalde. In de iets latere variant 'Klaaskapoentje, leg wat in mijn schoentje', van rond 1900, is kapoentje een liefkozende benaming, net zoals men kinderen wel 'deugriet', 'dondersteen' of 'boefje' noemt. Dit liefkozende kapoentje zal op dezelfde manier overgedragen zijn op het insect.

MARIA

Zoals al gezegd verwijzen diverse namen voor het lieveheersbeestje naar de maagd Maria, de moeder van Jezus (lievevrouwebeestje, mariabeestje) in Nederlandse dialecten, of het Duitse Marienkäfer, het Engelse ladybird en het Franse bête de la Vierge. De vernoeming heeft te maken met het uiterlijk: Maria wordt vaak afgebeeld in rode kleding waarschijnlijk als verwijzing naar het bloed van Jezus, en ze wordt geassocieerd met het getal zeven, vanwege de zeven vreugden en de zeven smarten die ze doormaakte. Het meest voorkomende lieveheersbeestje is rood met zeven stippen.

CHRISTELIJK GELOOF

Het kevertje wordt dus geassocieerd met het christelijk geloof, wat ook blijkt uit een naam als hemelbeestje, en uit de bekendste benaming van het kevertje: lieveheersbeestje of onzelveheersbeestje, ook wel (onze) lieveheershaantje, herenkuikentje en jesusbeestje. Deze benaming is van betrekkelijk recente datum, want lieveheersbeestje of een variant daarvan is in de middeleeuwen niet aangetroffen. Misschien heeft men deze naam in de achttiende eeuw, toen men zich ging bezighouden met de wetenschappelijke nomenclatuur van planten en dieren, toegekend, en daarbij gespiekt bij andere talen. Een ander Frans woord voor lieveheersbeestje is bijvoorbeeld bête à bon Dieu. Ook die naamgeving is gebaseerd op de stippen, die in dit geval worden gerelateerd aan de kruiswonden van Jezus.

In de Groningse naam meneertiekje is sprake van de aanspreekvorm meneer, eigenlijk mijn Heer, oftewel God. Het tweede gedeelte, tiek, is waarschijnlijk hetzelfde woord als teek, dat in Groningen ook voor kevers en andere insecten wordt gebruikt, of een afleiding van het werkwoord tikken. Lieveheersbeestjes brengen, kortom, volgens het volksgeloof mooi weer en geluk.

OLIEBEESTJE

Stippelbeestje en zevenpunt(ertje) verwijzen uiteraard naar de stippels op het schild, terwijl gouden tor betrekking heeft op de kleur van het schild, dat bij sommige soorten niet rood maar oranje of geel is. Die opvallende kleuren vormen een waarschuwing voor vogels en andere predatoren: 'Eet mij niet op.'

Als dat toch dreigt te gebeuren, scheidt het lieveheersbeestje een gelige, olie-achtige, bittere substantie af, en die heeft geleid tot de namen oliebeestje, in het Zuid-Nederlands smoutbeestje of smoutwormpje. Ook wel boterbeestje. Ook de Overijsselse naam koffiekuiken, zal hiermee te maken hebben.

De namen zonnekever en zonnekoekje verwijzen waarschijnlijk naar het feit dat het lieveheersbeestje vooral wordt gezien als de zon schijnt - daarop is ook het volksgeloof gebaseerd dat een lieveheersbeestje het weer kan voorspellen. Van dit idee is het bijgeloof afkomstig dat het slecht weer wordt als je een lieveheersbeestje plattrapt. Lieveheersbeestjes brengen, kortom, volgens het volksgeloof mooi weer en geluk. Ze krijgen dan ook allerlei lieve naampjes - zo noemt men ze in Ermelo zoentje. En dan te bedenken dat het diertje met succes als vraatzuchtig roofdier wordt ingezet om bladluizenfamilies te decimeren.

Hans Beelen en Nicoline van der Sijs 26.09.2016
Dit artikel verscheen in het tijdschrift Onze Taal.

WINTERWANDELING

Eigenlijk in de hoop dat er deze winter weer eens op de Giessen kon worden geschaatst, organiseerde de Stichting Dorpsbehoud Hardinxveld-Giessendam (SDB) een winterwandeling. Samen met ons museum, vanwege de expositie Onder Nul. Het idee werd uitgewerkt en er volgde persberichten, een draaiboek en er werden afspraken gemaakt.

Starten zou gebeuren in de loods van voorheen Smederij Hahbo aan de Kerkweg, nu eigendom van aannemersbedrijf Leenman. Na een intake nam een gids van de SDB vier keer een groep mee, de Parallelweg op. Op verschillende plekken werd verteld van de omgeving. Want dat is de kracht van de SDB: weten wat waar was. Een vorm van oral history. De Parallelweg dateert van 1885 en is door haar 135 jaar een weg in het dorp waar heel veel van te verhalen valt. De eerste stop was achter Parallelweg 93, waar warme chocomel en glühwein werd geschonken. Vervolgens ging het naar de overkant van de weg en de spoorlijn over om bij de Achterdijk in een originele schouw te stappen, die de deelnemers naar een romantische schuur bracht. Daar zat de verhalenverteller al gereed om de wonderlijke belevenissen van Pau van de Minkelis uit te dragen. Weer een stukje wandelen bracht het gezelschap naar Museum De Koperen Knop voor een kop erwtensoep en een bezoek aan de expositie Onder Nul. Tenslotte keerde de groep terug naar de plaats van de start. Het was een groot succes!

ALTIJD ACTIEF

Dat zien we nog wel eens terug in een advertentie of op een flyer van het museum. En dat klopt ook. Niet alleen op de openingstijden is er altijd veel beweging in De Koperen Knop. Veel van dat werk gebeurt buiten het gezichtsveld. Onderstaand enkele foto's, die daarvan getuigen. Van veel ook uitgevoerd werk worden geen foto's gemaakt. En eigenlijk is dat erg jammer. Niet van het knotten van de knotwilgen en van het andere werk in de tuin. Niet van het afmaken van het stookhuisje, niet van de schilderwerkzaamheden, die tegenwoordig het hele jaar door gaan, niet van de bouw van een overkapping voor de aanhanger, niet van de voorbereidingen van groepsbezoeken, niet van het ook telkens weer uitgevoerde onderhoudswerk aan het gebouw, de inrichting, de museale voorwerpen enzovoort. Ook niet van de dagelijkse werkzaamheden, van de vaste diensten achter de balie, van het toezicht, van de buffetdienst in het museumcafé... De linkerfoto houdt verband met de komende expositie 75 Jaar Vrijheid. Alvorens je een expositie kunt openen, moet er veel meer gebeuren dan alleen inrichten. Dat begint met het oriënteren en daarna komt het maken van afspraken. Vaak moet voor dat laatste een bezoek worden gebracht aan elders. Dit gaf gelegenheid tot de foto. De foto rechts laat zien dat er ook schoonmaakwerk nodig is. Vooral op De Etage kan het met de rietmatten tegen het dak soms heel erg stoffig worden.

Fotograferen is een kunst op zich.

STICHTING EIGENAREN VAN MUSEUM DE KOPEREN KNOP

DE STICHTERS EN WELDOENERS ZIJN

Jan Boerman	1988 - 2003	Gerrit van Noordenne	1988 – heden
Kommer Damen	1988 - heden	Balt van der Padt	1993 - 2005
Ad van Herk	2003 - heden	Janny van der Padt	2005 - heden
Andries de Kok	1988 - heden	Jan Timmer	1988 - heden
Huib de Kok	1988 – 1993	Jan van Vliet	1988 - heden
		Marc Vogel	1988 – heden

HET MUSEUM WORDT MEDE IN STAND GEHOUDEN DOOR DE GOEDE VRIENDEN:

Aspect ICT	Van den Herik - Sliedrecht	Multiman Nederland
Blokland Bouwpartners	Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam	Neptune Marine
Blokland Metaalbewerking	Hoek en Blok	van Noordenne Accountants
Gebroeders Blokland	Hollands Werk	Cafe Olt Ghiessen
BMN De Klerk	B.M. van Houwelingen	Optima Uitzendburo
Boerman Transport	Industrial and Marine Diesels (Nederland)	Van der Padt Deuren
G. van den Bout & Zn Schilderwerken	Notarispraktijk Interwaert	Van der Padt & Partners
VanDenBout Accountancy & Advies	Jambo Media	Pasman Integraal Vastgoedonderhoud
Bouwmeester Watersport	De Jong's Pijpleidingen	Peinemann Holding
Den Breejen Shipyard	Loon- & verhuurbedrijf Gebr. De Jong	Prefunko
I.M. Brouwer Industriële Metaalwerken	Restaurant Kampanje	Reijnders Graveertechniek
Buyk Constructies	Kapsalon Kamsteeg	Snelle Vliet Touringcars
Damen Marine Components	Keukenhof Sliedrecht	Bouwonderneming Stout
Damen Shipyards Gorinchem	Klimaatsservice Holland	Tekstwerk en Co
D.A.P. De Lekstreek	Klop Watersport	Thuis in Bouwen
DHC Advocaten	De Koning Aannemingsbedrijf	Tienmorgen Advies
DRV Accountants & Adviseurs	Kooiman HR Management & Advies	Trabor Gevelprojecten
Dubbeldam Groep	Van Leussen Van den Broek Notarissen	Tromp Advies
Garagebedrijf Van Dijk	Luxaflex Nederland	Grafisch Bedrijf Tuijtel
Van Dijk Vastgoed	Banketbakkerij Merba	Verschoor Dames- en Herenmode
Elon Vloer & Interieur	Merwede Consultancy	Visser & Smit Hanab
Van Es Architecten	Bouwmaatschappij Merwestreek	Van Vliet Sliedrecht
FlexiVers	Van der Meijden Luxury Interiors	Vlot Holding
Restaurant De Gieser Wildeman	Van Milligen Metselwerken	Cafeteria Wielwijk
Giessenwind	Administratie en Advies Moerdijk	W.S.B. Solutions
Helmerk Hoontechniek	Mostert Bloemen	Van Wijngaarden Marine Services

COLOFON:

Redactie : Dick de Jong.
 Assistentie : Alida Ambachtsheer & Anne-Marie Verhagen
 Foto's : Alida Ambachtsheer, Dick de Jong, Ewoud Klop e.a.

Voor deze uitgave zijn onder meer artikelen en teksten van derden gebruikt. Voor zover iemand meent dat hierbij de kopierechten zijn geschaad kan er contact worden opgenomen met de redactie.

MUSEUM DE KOPEREN KNOP
 het cultureel en historisch
 centrum in de ablasserwaard

Binnendams 6 | 3373 AD Hardinxveld-Giessendam | 0184-611366
 directeur: Alida Ambachtsheer | 06-14148618 | dinsdag-donderdag 9.00-17.00 uur
www.koperenknop.nl | koperenknop@koperenknop.nl | bank n193rabo0395001005
 open: dinsdag t/m vrijdag 13.00-17.00 uur en zaterdag 11.00-17.00 uur
 groepen op afspraak - informeer naar de mogelijke bezoeksarrangementen

